

**MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR**

**T A
Č R**

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
Odbor regionální politiky

Metodika komparace vzájemné konkurenceschopnosti přeshraničních regionů

Vzorový příklad užití metodiky

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
(kontaktní osoba za předkladatele: Jaroslav Koutský)

Ústí nad Labem, listopad 2021

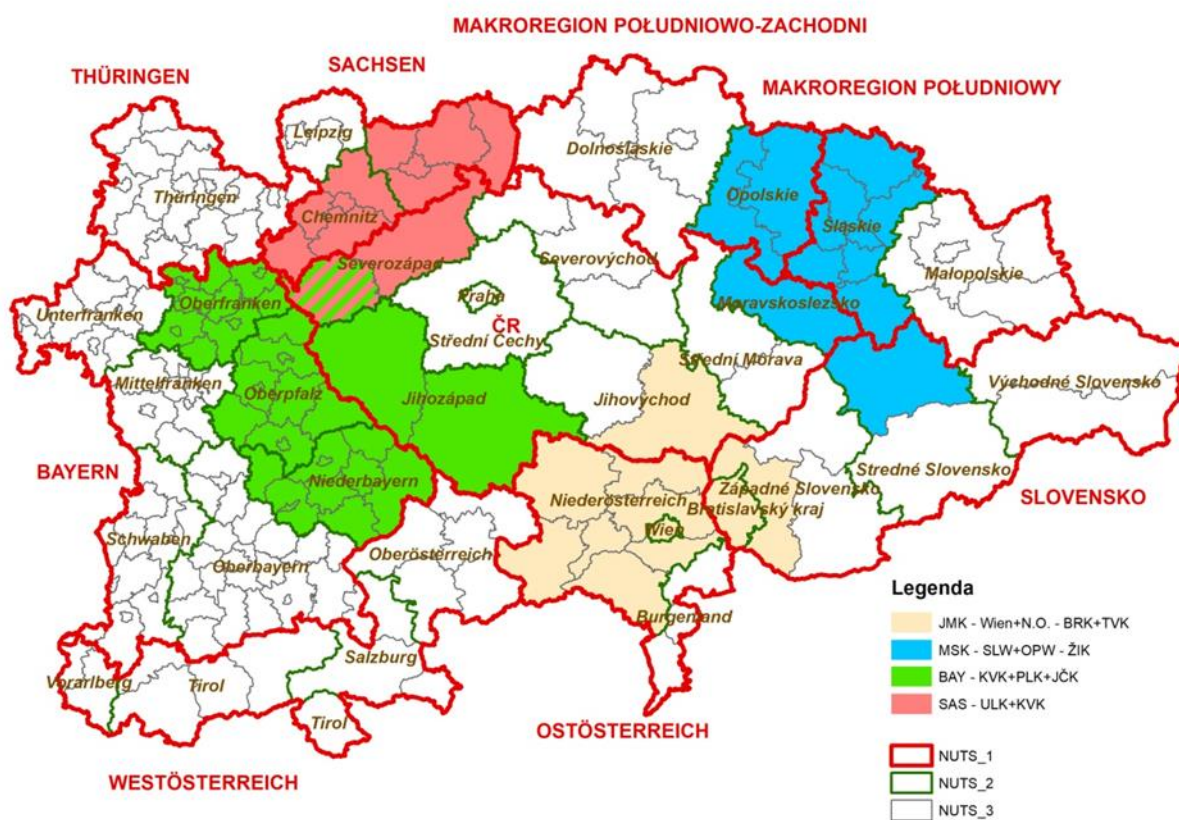
Úvod: koncepce a logika zpracovaného dokumentu

V úvodní kapitole jsou definovány cíle dokumentu, vstupní otázky, účel a užití dokumentu. Důležitý je popis prostorových východisek. Na úvod mohou být blíže objasněny klíčové pojmy užívané v textu analýzy.

1. Rekapitulace vymezení řešených území

V této kapitole se přesně vymezí sledované přeshraniční regiony.

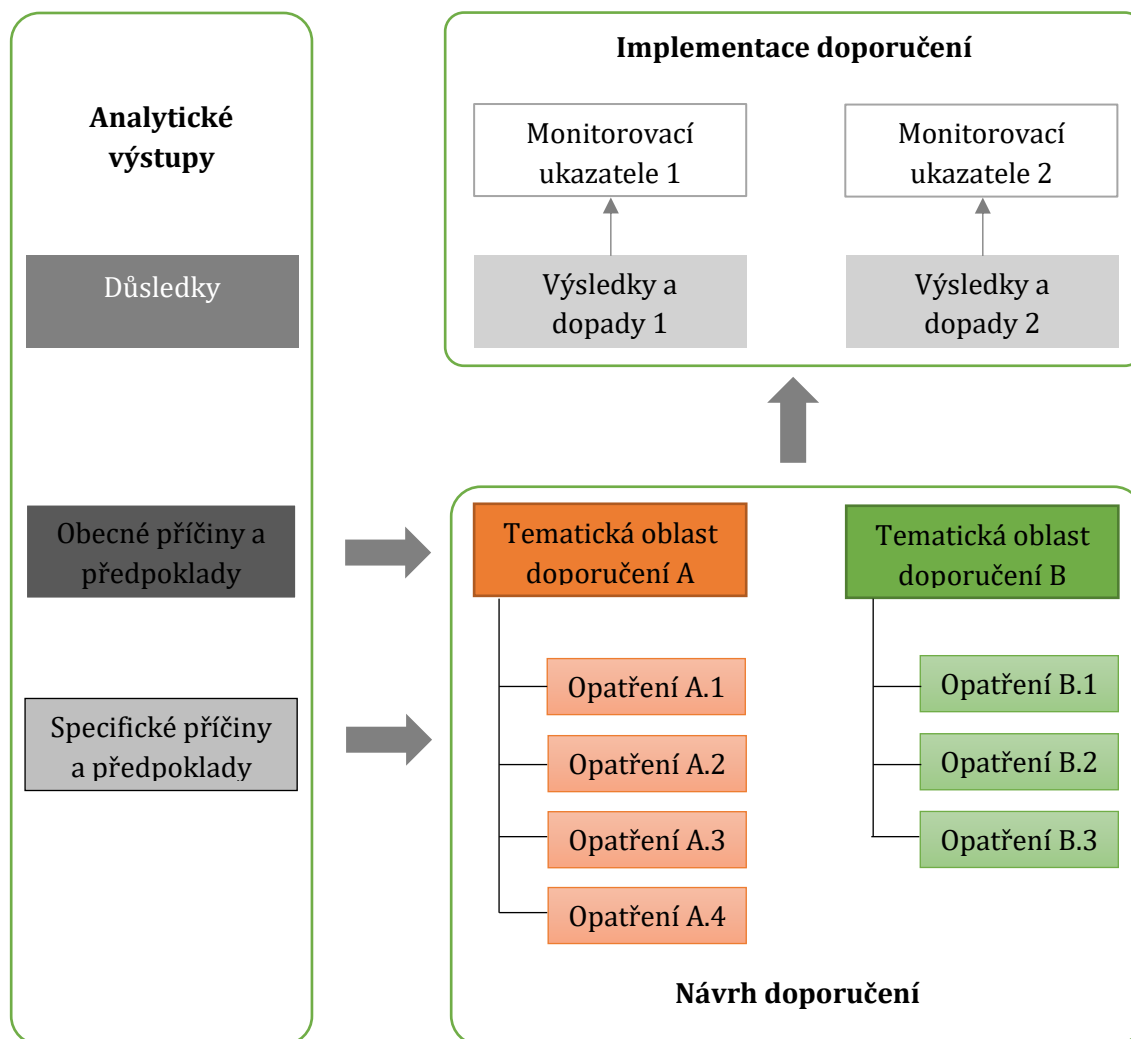
Příklad vymezení a představení sledovaných přeshraničních regionů:

2. Intervenční logika pro formulaci opatření (doporučení)

V této kapitole bude popsána struktura návrhové části dokumentu. Specifikována bude struktura tematických opatření, způsob popisu opatření. Důležité je popsání výsledků, dopadů a monitorovacích ukazatelů.

Příklad struktury doporučení (opatření) se vzájemnou provázaností s příčinami, výsledky a monitorovacími ukazateli:

Příklad analýzy přeshraničního regionu:

3. Analýza a doporučení k rozvoji příhraničních regionů České republiky – Karlovarský, Ústecký kraj/Sasko

3.1 ANALÝZA VYBRANÝCH SOCIOEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ

Příklad analytické kapitoly:

3.1.5 EKONOMIKA A TRH PRÁCE

Ekonomické poměry v regionech NUTS 3 lze za pomoci dat Eurostatu sledovat prostřednictvím HDP na obyvatele včetně parity kupní síly/standardu, avšak nejaktuálnější data jsou v současné době zveřejněna pouze za rok 2018. Dle základních sektorů ekonomiky (primér, sekundér, terciér) a některých agregovaných odvětví je možné vyhodnotit také situace dle hrubé přidané hodnoty (v % z celkové HPH), kterou lze pak porovnávat se zaměstnaností.

Ekonomické poměry

Z hlediska ekonomických ukazatelů existují v česko-saském prostoru mezi regiony NUTS 3 výrazné rozdíly. **Hrubý domácí produkt** (HDP) celého území překročil 106 mil. eur, přičemž regiony na saské straně vyprodukovaly téměř 91 mil. eur, tzn. 86 %. Nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v Drážďanech, druhé nejvyšší v Ústeckém kraji, který je však populačně největším regionem, avšak hodnota HDP zde byla poloviční ve srovnání s Drážďany.

HDP na obyvatele překračoval v roce 2018 v celém regionu hranici 25 tis. eur, ale zatímco na saské straně šlo o téměř 30 tis. eur, na té české pouze o 13,5 tis. eur. Hodnota 30 tis. eur byla přesažena ve třech saských okresech, a to v Drážďanech (přes 40 tis.), Saské Kamenici a v sousedním Cvikově. Ve všech ostatních to bylo více než 20 tis. eur, zatímco v českých krajích byl na tom o něco lépe Ústecký kraj (13,9 tis.) než Karlovarský (12,7 tis.) se zhruba polovičními hodnotami.

Dle HDP v **paritě kupního standardu** byly zjištěné rozdíly mezi českými a saskými regiony NUTS 3 o něco menší, ale i tak velmi výrazné (téměř 80 % se na HDP v PPS podílely saské regiony). V Drážďanech se přesto udržela nad hodnotou 20 mil. eur a v Ústeckém kraji pak vzrostla na téměř 16 mil. eur. V přepočtu na počet obyvatel však české území v úhrnu nedosáhlo ani na 20 tis. eur, kdežto saské překročilo 27 tis. euro. Nejnižší hodnotou se prezentoval opět Karlovarský kraj (pod 18 tis. eur), ale sousední zemský okres Erzgebirgskreis a také Sächsische Schweiz-Osterzgebirge jen mírně překračovaly hranici 21 tis. eur na obyvatele.

Tab. 4.1.5. Hrubý domácí produkt v regionech česko-saského prostoru v roce 2018

Území	HDP			
	celkem (v mil. eur)	na obyvatele (v tis. eur)	v PPS (v mil. eur)	na obyvatele (v tis. eur)
Bautzen	7 953	26,4	7 320	24,3
Dresden, Kreisfreie Stadt	22 546	40,8	20 750	37,5
Erzgebirgskreis	8 045	23,7	7 404	21,8
Görlitz	6 880	26,9	6 332	24,8
Chemnitz, Kreisfreie Stadt	8 961	36,3	8 247	33,4
Meißen	6 758	27,9	6 220	25,6
Mittelsachsen	8 328	27,1	7 665	25,0
Sächsische Schweiz- Osterzgebirge	5 790	23,6	5 329	21,7
Vogtlandkreis	5 860	25,6	5 393	23,6
Zwickau	9 841	30,9	9 057	28,4
Saská část celkem	90 963	29,9	83 716	27,5
Karlovarský kraj	3 736	12,7	5 250	17,8
Ústecký kraj	11 376	13,9	15 989	19,5
Severozápad celkem	15 112	13,5	21 239	19,0
Území celkem	106 074	25,5	104 955	25,3

Tab. 4.1.6. Hrubá přidaná hodnota podle sektorů a vybraných agregovaných odvětví v regionech česko-saského prostoru v roce 2018

Území	Hrubá přidaná hodnota (v %)				
	Primér	Sekundér	z toho průmysl	z toho zprac. průmysl	Terciér
Bautzen	1,2	35,4	26,6	23,6	63,4
Dresden, Kreisfreie Stadt	0,1	24,9	19,6	16,6	75,1
Erzgebirgskreis	1,2	39,3	29,8	26,9	59,6
Görlitz	1,1	40,3	34,2	17,8	58,6
Chemnitz, Kreisfreie Stadt	0,1	26,4	19,5	14,8	73,6
Meißen	1,5	37,9	29,1	26,3	60,7
Mittelsachsen	1,6	36,9	28,8	25,9	61,4
Sächsische Schweiz-Osterzgebirge	1,6	37,1	26,7	24,2	61,3
Vogtlandkreis	1,1	36,7	27,3	24,4	62,1
Zwickau	0,5	43,4	36,4	34,0	56,1
Saská část celkem	0,8	34,0	26,5	22,5	65,2
Karlovarský kraj	2,9	34,3	28,6	21,1	62,8
Ústecký kraj	1,8	44,8	37,8	27,8	53,4
Severozápad celkem	2,1	42,2	35,5	26,2	55,7
Území celkem	1,0	35,2	27,8	23,0	63,8

Z ekonomických ukazatelů lze při analýze porovnávat jednotlivé regiony také podle hrubé přidané hodnoty (HPH), a to nejen v celkovém úhrnu, což by zhruba odpovídalo předchozím dvěma ukazatelům, ale dle sektorů ekonomiky nebo dokonce podle vybraných agregovaných odvětví. **Primární sektor**, tedy zemědělství, lesnictví a rybolov, neměl v celém území významné postavení z hlediska podílu na celkovém HPH (1,0 %). Na české straně hranice činil 2,1 %, kdežto na té saské pouze 0,8 %. Ve většině regionů saského pohraničí rovněž představoval zanedbatelný sektor hospodářství. Více než 1,5 % se na celkovém HPH podílel pouze v okrese Mittelsachsen a Sächsische Schweiz-Osterzgebirge a téměř nulové zastoupení měl v obou městských okresech. Nejvyšší byl podíl na HPH v Karlovarském kraji (2,9 %).

Sekundér, tedy průmysl a stavebnictví, se na HPH celého území podílel více než 35 %, avšak rozdíl mezi českým a saským územím činil téměř 10 procentních bodů. Nejvyšší měrou ze všech regionů se na HPH sekundér podílel v Ústeckém kraji (44,8 %) a pouze o něco nižší byl ve Cvikově (43,4 %). Zhruba 40% zastoupení měl sekundér také ve třech saských okresech (Zhořelec a Erzgebirgskreis). Městské okresy v Sasku shodně vykazaly asi čtvrtinový podíl sekundéru na celkovém HPH, což bylo nejméně ze všech regionů NUTS 3.

Podíl na HPH lze sledovat také zvlášť u průmyslu (kam kromě zpracovatelského průmyslu spadá těžba a výroba energií a vody) a u zpracovatelského průmyslu. Podíl **průmyslu** byl mnohem vyšší opět v české části sledovaného území a činil 35,5 %, což bylo o téměř osm procentních bodů více než v celém česko-saském pohraničí. Vysoký byl především v Ústeckém kraji a v zemském okrese Cvikov (u zpracovatelského průmyslu hodnoty za Cvikov výrazně překračovaly ty ústecké), v nichž představovala výše HPH více než třetinu celkového HPH. U ostatních se pohyboval většinou pod 30 % a nejnižší byl v obou saských městských okresech, kde nedosahoval ani 20 %.

V případě **zpracovatelského průmyslu** již nebyly rozdíly mezi českou a saskou částí území tak zřetelné – v českých krajích se v úhrnu zpracovatelský průmysl podílel na HPH 26,2 % a v saských okresech pak 22,5 %. Významné postavení měl především v okrese Cvikov, kde představoval zpracovatelský průmysl 34 % celkového HPH, zatímco v ostatních dvou regionech s nejvyšším podílem již méně než 30 %. V obou saských městských okresech, ale také na Zhořelecku, vyprodukoval zpracovatelský průmysl méně než 20 % HPH.

U **terciéru**, tedy sektoru služeb, byla situace opačná. Na celkovém HPH sledovaného území se terciér podílel více než 63 %, ale zatímco na saské straně hranice to bylo přes 65 %, na té české o téměř 10 procentních bodů méně (53 %). Karlovarský kraj se podílem sekundéru na HPH okolo 35 % přibližoval většině saských okresů a obdobné to bylo i v případě terciéru, který na Karlovarsku činil přes 62 % celkového HPH, zatímco v Ústeckém kraji pouze 53,4 %, což bylo nejméně ze všech sledovaných NUTS 3. Nižší podíl služeb na HPH byl zaznamenán také v případě tří saských okresů, a to Cvikov, Zhořelec a Erzgebirgskreis. Maximální hodnoty byly dosaženy v městských okresech Drážďany a Saská Kamenice, v nichž se terciér podílel na celkovém HPH třemi čtvrtinami.

Příklad popisu jedné z identifikovaných vazeb:

3.2 VAZBY IDENTIFIKOVANÉ JAKO VYSOCE VÝZNAMNÉ ČI DÍLČÍM ZPŮSOBEM VÝZNAMNÉ

Téma vazby: Přeshraniční pracovní migrace

Význam vazby: vysoce významná

Orientace vazby: jednostranná

Zcela (v podstatě 100%) jde o jednostranný tok obyvatel UK/KV do Saska. Lidé využívají výrazně vyšších mezd a dalších sociálních výhod (Kindergeld) a kombinují je s výhodami nižších životních nákladů na české straně hranice. Převažují pendleři ve službách a manuálních profesích (hotely, restaurace, řemeslníci), v rámci vysoce kvalifikovaných zejména lékaři a zdravotnický personál. Ač je v Sasku vysoce významný IT sektor, tak o tyto odborníky až tak nejde, neboť v Ústeckém a Karlovarském kraji nejsou. Je důležité zmínit, že mnozí kvalifikovaní pracovníci pracují v Sasku na nižších a méně kvalifikovaných pozicích, než by tomu bylo u nás. Dojížděka za prací do Saska má i vnitroregionální rozdíly – více na Děčínsku, Chebsku, méně na Mostecku. Ze saské strany je hodnocena přítomnost pracovníků z obou českých krajů pozitivně, v některých odvětvích zcela zásadně (lékaři). Určitým negativem je jazyková bariéra pracovníků, jež může být jedním ze zdrojů nižší loajality vůči zaměstnavateli.

Výsledek vazby pro české území: nejednoznačný až spíše negativní (Ústecký kraj), jednoznačně negativní (Karlovarský kraj)

Na jedné straně lze zmínit pozitivní aspekt spojený s tím, že vybrané skupiny obyvatelstva mají práci, vyšší příjmy, které většinou utrácejí na českém území a v české ekonomice. Toto asi však platí více pro obyvatele Ústeckého kraje. Lidé z Karlovarského kraje velmi často realizují své nákupy v Sasku. Ale negativem je fakt, že dotyční neparticipují na trhu práce v Ústeckém a Karlovarském kraji, kde právě jejich kvalifikace (např. řemeslníci, ale i lékaři) chybějí a často to vede až k strukturálním problémům či institucionálním komplikacím (až např. uzavírání zdravotnických a dalších sociálních zařízení v ČR v důsledku nedostatku lékařů, dalšího zdravotnického personálu a pracovníků v sociálních službách. Experti se shodují, že z hlediska obou krajů jde o odliv mozků a odchod know how.

Vztah vazby na mechanismy regionálního rozvoje v přeshraniční perspektivě: konkurenční

V zásadě oba příhraniční prostory soupeří o veškerou a zejména kvalifikovanou pracovní sílu. Ta je v zásadě mobilní a citlivě reaguje na výhody, které jsou převážně na německé straně (vyšší mzdy, ale i německý důchodový a sociální systém).

Příklady identifikace silných a slabých stránek, příležitostí a ohrožení:

3.3 SWOT SE ZAMĚŘENÍM NA PŘEŠHRANIČNÍ VZTAHY A KONKURENCESCHOPNOST

Silné stránky

- Sasko je na světové úrovni ekonomicky vyspělý a úspěšný region, silná historické tradice a regionální identita (*Sachsenstolz*).
- Současná podoba vztahů bez významnějších historických animozit, oboustranně zcela pragmatické nastavení orientované na přítomnost a budoucnost.

Slabé stránky

- Odlišná ekonomická dynamika obou území, Sasko zvládlo transformační periodu z bývalého státu NDR, Ústecký a Karlovarský kraj ztrácí svůj relativní význam i ekonomickou pozici.
- Velmi slabé vazby mezi firmami, praktická neexistence propojeného regionálního inovačního systému.

Příležitosti

- Potenciál pro společné projekty a investice – zejména energetika a chemie, jež má tradici na obou stranách.
- Akcelerace tématu autonomní dopravy a dalších VaV aktivit (např. v rámci problematiky využití vodíku).

Hrozby

- Pokračující pokles výkonosti a významu Ústeckého a Karlovarského kraje, pokračující růst sociální inkluze vybraných skupin obyvatelstva.
- Pokračující odliv mozků z obou českých krajů do Saska.

Příklad formulace vize přeshraničního regionu (z pozice české části regionu):

3.4 VIZE POSILOVÁNÍ PŘEŠHRANIČNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Klíčem k posílení přeshraniční konkurenceschopnosti je **administrativní a institucionální provázanost**, která pomůže odbourat bariéry a rozdíly bránící intenzifikaci vzájemných vazeb. Ve vazbě na to je nezbytné posílení **spolupráce v oblasti trhu práce, ekonomiky a inovací vč. cestovního ruchu** a **formování společných prvků přeshraničního vědomí obyvatel prostřednictvím kultury, společenského života a veřejných služeb**. Podporou pro všechny navržené „soft“ aktivity je **zlepšení přeshraniční infrastruktury, zvláště pak infrastruktury dopravní a dopravního spojení**.

Příklad formulace opatření/doporučení (z pozice české části regionu):

3.5 OPATŘENÍ (DOPORUČENÍ) SMĚŘUJÍCÍ K POSILOVÁNÍ REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

A. Infrastruktura a dopravní konektivita

Opatření A.1: Spojení veřejnou dopravou

Cíl opatření	Cílem opatření je usnadnit přepravu přes hranici spoji veřejné hromadné dopravy
Odůvodnění opatření	Jestliže se má jednat o společný prostor, je potřeba odstraňovat nejen fyzické bariéry, ale také oddělenost služeb. Veřejná doprava v odpovídajících relacích a frekvenci spojů může výrazně pomoci při odstranění těchto bariér.
Popis dílčích kroků, intervencí a aktivit	<ul style="list-style-type: none">- vytvoření konkrétních peážních železničních a autobusových spojení umožňujících snadnější cestování přes hranici (např. prodloužení spojů do nejbližšího města sousedního státu), ale i vnitrostátní dopravu přes území druhého státu (spoje typu Liberec – Zittau – Varnsdorf – Dolní Poustevna – Bad Schandau, Adorf/Vogtland – Cheb – Marktrewitz)- tarifní zjednodušení přeshraniční veřejné dopravy, ideálně rozšíření pásem integrovaných dopravních systémů na obou stranách hranice do nejbližších uzlů za hranicí
Předpoklady a rizika	<p>Rozdílnost vyhlášek, norem a dalších úprav v Česku a Sasku</p> <p>Potřeba dlouhodobé udržitelnosti spojení vs. zpočátku malého využití nových spojení</p>
Nositel a zapojené subjekty	<ul style="list-style-type: none">- kraje- dopravci- SŽDC- ŘSD
Náklady a finanční zdroje	Náklady na dobudování infrastruktury budou ve vyšších řádech a bude potřeba zapojit dotační zdroje (OPD, FST). V případě tarifních zjednodušení půjde zejména o nastavení vzájemného zaúčtování přepravních výkonů.

Příklad formulace opatření/doporučení (z pozice celého českého pohraničí):

4. Doporučení k posilování konkurenceschopnosti pohraničí ČR – národní perspektiva

Přeshraniční datová základna a informace

Obecně lze říci, že datová základna v ČR má své limity, a to je ještě více citelné na regionální či obecní úrovni, kde mnohé údaje nejsou dostupné. Přesto ještě citelnější je situace v oblasti znalosti a dostupnosti dat o územích, která mnohdy geograficky přímo sousedí s územím našeho státu. Data jsou dostupná v rámci národních statistik, ale samozřejmě vzniká problém s jejich snadným vyhledáním, přesnou interpretací a vzájemným srovnáváním. Cílem opatření by mohlo být vytvoření např. **Přeshraničního datového portálu**, kde by byly k dispozici soustředěné informace o vybraných přeshraničních vazbách a fenoménech (trh práce, ekonomika, doprava, životní prostředí,...). Snahy o vytvoření přeshraničních databází, které by nabízely podstatně širší paletu územně srovnatelných dat, než které jsou dostupné na stránkách evropské statistické služby Eurostat, již byly realizovány. Avšak jejich problémem patrně byl způsob financování (například v česko-saském pohraničí), neboť ten byl postaven na bázi jednorázového projektu. Po jeho skončení již data aktualizována nebyla. Velmi nadějným projektem se zdá být přeshraniční informační systém s názvem CentropeMAP/STATISTICS, jehož autorem je společnost Austrian Planning Association East. Jde více méně o mapový portál, jenž podává kartograficky zpracované statistické informace i na obecní úrovni v přeshraničním rozsahu v rámci regionu CENTROPE, zahrnujícího části českého, rakouského, slovenského i maďarského území. Slabou stránkou mapového portálu je omezená nabídka dat, jež navíc nejsou ta nejaktuálnější.

Doporučení pro: ČSÚ + vybraná ministerstva